ния в стране соответствующих условий, готовности государства с минимальными для его граждан, фирм, авторитета потерями выполнять их).

Литература

1. Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. и др. Глобальные трансформации и стратегии развития.- К.: Орияне, 2000.

2. Вітер І. Трансформація місця та ролі держави в умовах глобалізації розвитку // Вісник ТАНГ.- 2002.- № 8-2.- с. 30-38.

3. Евстигнеев В. Финансовая глобализация – явление и методологический инструмент // Мировая экономика и международные отношения. – 2001.- № 3.- С.74-76.

4. Косолапов Н. Глобализация: сущностные и международно-политические аспекты// Мировая экономика и международные отношения. – 2001.- № 3.- С. 69-73.

5. Мельянцев В. Информационная революция – феномен «новой экономики» // Мировая экономика и международные отношения. – 2001.- № 2 - С. 3-10.

6. Мировая экономика в XX веке: потрясающие достижения и серьезные проблемы // Мировая экономика и международные отношения. – 2001.- № 1- С. 3-15.

7. Симония Н. Глобализация и неравномерность мирового развития // Мировая экономика и международные отношения. – 2001.- № 3 - С. 35-44.

8. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України.- К.: Логос, 1999.

С.М.МАКУХА,
Національна юридична академія України ім.. Ярослава Мудрого

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ В РЕФОРМУВАННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Історія розвитку господарств зарубіжних країн дає нам яскраві приклади розбудови післявоєнної економіки, а також успішного подолання труднощів перехідного періоду, спираючись на тісне співробітництво з іншими країнами світу та міжнародними організаціями.

Найважливіший фактор, що стимулює таке співробітництво, є зростаюча глобалізація світової економіки, яку слід розглядати як вищий ступінь економічної інтеграції, який виходить за межі окремих регіонів і набуває планетарних масштабів. Наша держава не може стояти осторонь процесів глобалізації, бо вже відбулась як суверенна держава, якій належить стати повноправним суб'єктом міжнародних відносин.

Практика свідчить, що іноземний капітал у значній мірі забезпечив економічне зростання як промислово розвинутих країн, так і нових індустріальних держав, оскільки сприяв створенню конкурентоспроможного експортного капіталу та розвитку наукоємних галузей. Саме тому зараз спостерігається надзвичайно гостра міжнародна конкуренція за іноземні інвестиції.

На початку 90-х років конкуренція значно посилилась під впливом попиту на кредити з боку перехідних суспільств. Цей попит формує величезна потреба у зовнішньому інвестуванні, яка обумовлена намаганням якомога швидше вийти з кризового стану і бажанням прискорити економічну модернізацію країн на основі реалізації інноваційної моделі розвитку. Однак серед українських економістів та інших суспільствознавців немає однозначної оцінки ролі і значення співробітництва нашої держави з іноземними фінансовими і торговельними організаціями. Певна група учених схильна вважати, що іноземне кредитування заганяє країну у боргову яму. На жаль, такі погляди на досліджувану проблему останнім часом поширились.

© С.М.Макуха, 2003

На нашу думку, кожне економічне явище слід розглядати всебічно, враховуючи як позитивні , так і негативні моменти. Але визначальним в оцінці має бути те, наскільки воно в кінцевому рахунку сприяє економічному зростанню і прогресу суспільства.

Одним з факторів, що генерує і прискорює інвестиційні та інноваційні процеси, обумовлює розвиток міжнародної торгівлі, є діяльність міжнародних організацій. З 1992 р. Україна є членом Міжнародного валютного фонду. Рішення про створення цієї організації було прийнято Бреттон-Вудською конференцією у 1944 р. З першого березня 1947 р. фонд приступив до здійснення своїх функцій. Головні принципи міжнародної економічної політики, покладені в основу діяльності фонду, формувались при активній участі видатних економістів Дж. Кейнса та Г. Уайта.

Регулюючи міжнародну валютну систему, МВФ має такі цілі: сприяння міжнародному співробітництву у галузі валютно-фінансових і торговельних відносин країн-учасниць; сприяння стабілізації курсів валют; стабілізація міжнародної системи платежів і розрахунків; сприяння розвитку та збалансованому зростанню міжнародної торгівлі, що створює умови для підвищення рівня зайнятості населення та реальних доходів; упорядкування валютної системи; скасування валютних обмежень, котрі гальмують розвиток міжнародної торгівлі; недопущення знецінення валют; надання державам-членам коштів у іноземній валюті для покриття дефіциту платіжного балансу.

Відтепер членами цієї організації є практично всі держави світу за деякими виключеннями. Позики від МВФ одержують іноді навіть ті країни, яким відмовлено іншими кредиторами. Але, надаючи кредити, фонд ретельно стежить за цільовим використанням коштів, вимагаючи проведення твердого економічного курсу. Така поведінка кредитора зрозуміла і природна.

Надзвичайно велике значення для економіки України має кредитна підтримка з боку Світового банку. Кредити банку спрямовані на підтримку дефіциту бюджета, реалізацію довгострокових інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки, на підтримку експорту, страхування імпорту. Україна одержує кредити СБ на строк до 20 років з пільговим періодом у п'ять років. Ставка відсотка становить близько 6, 5 % річних . Слід зазначити, що кредити, які надаються фінансовими організаціями системи ООН, передбачають відсотки набагато нижчі ринкових.

Починаючи з 1992 р., в Україні реалізується 17 проектів СБ на загальну суму понад 2,5 млрд. дол. Проекти спрямовані на розвиток гідроенергетики, насінництва, вугільної галузі, експорту, соціальної та фінансової сфери, підприємництва, теплопостачання та інші [1]. Зараз Світовий банк готує проект кредитування українського сільського господарства, який сприятиме розвиткові ринку землі.

Співробітництво нашої країни із Світовим банком у наступні 3 роки відбуватиметься у таких напрямах: підтримка реформування системи соціального захисту населення, підтримка системи охорони здоров'я / боротьба із СНІДом і туберкульозом /, сприяння розвитку приватного сектора економіки, забезпечення суспільного діалогу в Україні з метою прискорення економічних реформ [2].

Україна тісно співпрацює з Європейським банком реконструкції та розвитку / ЄБРР /. Він був заснований у квітні 1991 р. для сприяння країнам Центральної та Східної Європи у здійсненні ринкових перетворень. Головними функціями банку є підтримка структурних та галузевих реформ, включаючи демонополізацію, децентралізацію, приватизацію.

Банк надає кредити конкретним країнам у відповідності з умовами та вимогами певного проекту. При кредитуванні приватних підприємств банк зазвичай не вимагає гарантій від уряду. Кредити надаються під відсотки набагато нижчі, ніж у комерційних банках.

Україна стала членом ЕБРР у 1992 р Її частка в банку становить 8000 акцій (80 млн. євро). Наприкінці 2001 р. Рада директорів ЄБРР затвердила 36 спільних з Україною проектів. Портфель українських проектів оцінюється в 1, 6 млрд. євро. Співробітництво банку з Україною здійснюється у таких напрямках:

- розвиток фінансового сектора. Передбачається підтримка національних банків, кредитоспроможність котрих має наближатись до міжнародних стандартів, збільшення можливостей фінансуавння приватних підприємств з залученням кредитів;

- підтримка приватизаційних проектів шляхом надання технічних послуг і фінансування найбільш перспективних приватизованих підприємств;

- структурні перетворення у сільському господарстві, які передбачають фінансування створення структур приватного сектора і підтримку розвитку сільськогосподарської інфраструктури, зокрема, формування оптових ринків аграрної продукції та розвиток приватних переробних підприємств. За оцінками економістів, АПК України спроможний поглинати інвестиції в сумі до 10 млрд. євро. Але з причин несприятливого інвестиційного клімату в країні банк вклав кошти в розвиток обмеженої кількості підприємств: Дніпропетровський олійноекстраційний завод, київський пивоварной завод "Оболонь", львівська кондитерська фабрика "Світоч", Центр сільськогосподарських послуг [3].

- розвиток інфраструктури в містах Київ, Севастополь, Харків шляхом впровадження сучасної технології і сучасних засобів контролю.

-завершення будівництва ядерних блоків на Рівненській та Хмельницькій АЕС. Разом з ЄБРР буде реалізовано чотири проекти реформування атомної енергетики [4].

Нині на різних етапах підготовки знаходяться 20 проектів із часткою фінансування банком понад 400 млн. євро.

Останнім часом активізується співробітництво України з Міжнародною фінансовою корпорацією / МФК /, яка розпочинає проект "Корпоративне управління в Україні". Проект розрахований на три роки / 2002-2005 /, на його реалізацію планується використати 3 млн. доларів. Проект має на меті вдосконалення управління на українських підприємствах і створення умов для розвитку приватного сектора в Україні.

Отже аналіз головних напрямів участі міжнародних фінансових інститутів в процесі реформування нашої економіки дозволяє стверджувати, що їх проекти спрямовані на розвиток и модернізацію пріоритетних життєво важливих галузей та суб'єктів господарювання. Кредити міжнародних фінансових організацій надаються на вигідних прийнятних умовах. Звичайно, їх необхідно повертати. І тому виникає питання, наскільки складна ситуація на вітчизняному ринку кредитів? Чи варто її драматизувати? Відомо, що критична ситуація щодо заборгованості наступає в країні, коли відношення державного боргу до ВВП становить 60 %.

Дійсно, у 1999 р. ця пропорція становила в Україні 47 %, і держава стояла на межі дефолту. Але у 2000 р. була проведена реструктуризація зовнішнього боргу, яка дала можливість зменшити поточні виплати протягом 2000-2001 рр. Починаючи з 2000 р., спостерігається позитивна динаміка співвідношення загального обсягу державного боргу до ВВП: у 2001 році воно становило 37 % порівняно з 45 % на кінець 2000

р. На кінець 2002 р. пропорція держборгу до ВВП очікується на рвіні до 36 % [5].

Слід зауважити, що в нашій державі існує великий розрив між потенціалом виробництва та можливостями його фінансування з різних джерел, включаючи іноземне кредитування. Наприклад, в Україні проживає більше 48 млн., в Угорщині 10, 5, в Естонії 1,5 млн. чоловік. Країни мають 154. 32 і 7 банків відповідно. Кредитні ресурси на душу населення в Україні становлять 125, в Угорщині 1400, в Естонії 1800 доларів США [6]. Україна має великі можливості залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел кредитування. Головна проблема полягає в ефективності використання наданих кредитів. Історії відомі випадки швидкого відродження економіки країн та їх стабільного зростання саме завдячуючи іноземному кредитуванню / план Маршалла /. Прикладом можуть служити і новіші факти , коли , наприклад, Китай протягом 1979 – 1999 рр. збільшив в 6,2 раза ВВП і в 4, 8 раза реальні доходи населення.

Не останню роль в такій динаміці видіграло тісне співробітництво країни з Світовим банком, яке почалось з 1982 р. Протягом 18 років структурні підрозділи Світового банку надали Китаю кредитів на суму 22, 4 млрд. дол. США.

Падіння макропоказників Південної Кореї, яке спостерігалось у 1998 році / 6,7 % / припинилось і змінилось економічним зростанням : 1999 р – 10, 9 %, 2000 – 9,3 % . Ця подія збіглась у часі з наданням міжнародним валютним фондом кредиту у розмірі 19, 7 млрд дол [7].

Цікаво, що успішне міжнародне співробітництво вищевказаних держав не давало приводу для звинувачування міжнародних фінансових організацій системи ООН у диктаті і втручанні у внутрішні справи Китаю чи Північної Кореї. Обидві країни мають чітку економічну стратегію, в якій значне місце відводиться саме іноземному кредитуванню. У таких умовах міжнародне співробітництво грунтується на врахуванні національної специфіки в розбудові економіки, коли захищаючі свої інтереси, країна може не погодитись з тими чи іншими рекомендаціями з боку міжнародних фінансових організацій.

Отже, при наявності переконливої аргументації і прикладів успішної реалізації певних спільних проектів можна знайти компромісне рішення і наполягати на власному варіанті розв'язання тих чи інших завдань.

Надмірна увага з боку міжнародних фінансових організацій до напрямів та наслідків наданих ними позик пояснюється досить частими фактами їх неефективного використання країнах – реципієнтах. На жаль, Україна, не може похвалитися тим, що іноземні кредити завжди спрямовуються за їх призначенням і їх використання досягає поставленої мети. Починаючи з 1992 року, уряд України одержав під державні гарантії кредитів іноземних держав на загальну суму 2,4 млрд . дол. США. При цьому в аграрний сектор було спрямовано 58 % відсотків усіх запозичених коштів[8].

Рахункова палата України здійснила низку перевірок використання та повернення іноземних кредитів, наданих США, Німеччиною, Францією на підтримку аграрного сектору економіки нашої держави. Перевірки показали, що в підприємствах агропромислового комплексу СП "Ратай", приватна фірма "Софія Київська", Українська аграрна біржа, корпорація "Укрaгропромбіржа", концерн Укрaгротехсервіс кредити, надані США та Німеччиною використовувались неефективно, при цьому поставленої мети не було досягнуто.

Аналогічна ситуація склалася і з залученням французського кредиту в СП "Дако". Тут мало місце нецільове використання іноземного кредиту, внаслідок чого підприємство перетворилося в боржника не тільки перед державою щодо сплати податків та повернення іноземних кредитів,

але й не спроможне сплатити борги по зарплаті власним робітникам.

Наведені факти свідчать про недостатній контроль за використанням іноземних кредитів, наданих під гарантію держави, з боку інституцій, що несуть відповідальність за реалізацію відповідних проектів.

Особливе значення для створення моделі експортної експансії в процесі реформування економіки нашої держави має вступ до Світової організації торгівлі. СОТ було засновано 1 січня 1995 року. Її створення стало результатом Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів у рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі / ГАТТ /. СОТ стала правонаступником ГАТТ як організації.

Відтепер членами СОТ є 142 країни, які працюють за єдиними встановленими правилами і здійснюють 90 % світової торгівлі. Україна здобула статус спостерігача в цій організації ще в червні 1993 року. А переговорний процес щодо вступу країни до СОТ триває з 1995 року. Предметом переговорів є визначення умов та міжнародно-правових зобов'язань, які Україна має взяти на себе для того, щоб стати членом СОТ. На сьогодні послідовність та напрямки переговорів нашої країни з СОТ можна представити таким чином:

1. Після отримання заявки на членство від України Генеральна Рада СОТ створила робочу групу для вирішення питань на різних етапах вступу до організації. Робоча група є відкритою для всіх членів СОТ, котрі бажають брати участь в її роботі.

2. Україна подала меморандум, який описує режим її зовнішньої торгівлі та відбиває відповідну економічну політику. Це створило підгрунтя для першого раунду переговорів щодо відповідності цієї політики принципам СОТ та щодо можливих доповнень, необхідних для приведення її у відповідність з цими принципами.

3. Пізніше розпочалися паралельні двосторонні переговори, де обговорювалися зобов'язання та окремі питання торговельної політики, наприклад, внутрішня та експортна підтримка сільського господарства, створення українського інформаційного центру в міжнародній системі ISO щодо гармонізації понад 1000 стандартів відповідно до вимог Міжнародної організації стандартизації. Також відбулися переговори за участю основних торговельних партнерів України та країн, чия експортна зацікавленість зараз тільки розгортається.

На попередніх раундах переговорів обговорювались такі питання: перехідні періоди, митні тарифи та методи митної оцінки, дискримінація в непрямому оподаткуванні, нетарифні бар'єри, преференційні торговельні угоди / виняток з режиму найбільшого сприяння /, технічні бар'єри для торгівлі, санітарні та фітосанітарні заходи, доступ послуг до секторів ринку.

Після закінчення переговорів робоча група підготує проект угоди, яка запропонує умови вступу України до СОТ. Угоду згодом буде подано на розгляд Конференції міністрів СОТ чи Генеральної Ради , що діють в своїх інтересах і формально підтримані двома третинами голосів членів СОТ. Потім угоду буде підписано, її ратифікує Верховна рада України.

Країна, яка вступає до Світової організації торгівлі, як правило, сама визначає темп переговорного процесу. Зараз в Україні активно працює міжвідомча комісія з питань вступу України до СОТ, в якій задіяні працівники шіснадцяти міністерств та відомств. Збільшено кількість урядовців, які беруть участь у розв'язанні проблем, пов'язаних із вступом. З метою гармонізації вітчизняного законодавства з європейським в Україні вже прийнято закони "Про стандартизацію", "Про підтвердження відповідності", "Про акредитацію органів з оцінки відповідності". Прийняття перелічених законів є обов'язковим для вступу до СОТ.

Вступ України до цієї організації дасть їй можливість приєднатися до системи міжнародної торгівлі, стати фактором збільшення припливу прямих іноземних інвестицій, зробити перший крок на шляху вступу до европейських політико-економічних угруповань та союзів, активізувати участь в процесі економічної глобалізації.

Фахівці вважають, що у разі вступу до СОТ Україна може збільшити експорт товарів на один мільярд доларів США. Однак залишається ще низка питань, які потребують свого вирішення у ході переговорного процесу. Це насамперед прискорення процесу гармонізаціїї національного законодавства відповідно до вимог системи угод ГАТТ/ СОТ. Необхідно прийняти Податковий кодекс України, внести зміни та доповнення до законів України "Про телебачення та радіомовлення", "Про державне регулювання сільськогосподарської продукції", "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини".

Згідно з Копенгагенськими критеріями членства в ЄС, Україна ставить за мету вступити в Світову організацію торгівлі 2002 – 2003 роках . До кінця 2007 року привести національне законодавство у відповідність з вимогами Європейського Союзу і стати асоційованим членом ЄС. Створення реальних передумов до вступу в Євросоюз передбачається в 2011 році.

Слід мати на увазі, що вступ до СОТ потребує значної підготовки не тільки законодавчої бази. Підготовчий процес має грунтуватися на ретельних економічних розрахунках щодо кожної товарної позиції. Необхідно враховувати стан конкурентоспроможності товарів окремих галузей нашої країни на міжнародних ринках і необхідність певного терміну для створення внутрішніх умов , що дозволять конкурувати українським товарам в межах СОТ.

В цьому контексті не можна не погодитись з думкою академіка НАНУ Пахомова Ю.М. Він вважає, що донедавна Францією та Німеччиною запроваджувався щодо країн – нових членів ЄС режим "спонсорства"з метою підтягування їх економік до рівня високорозвинутих країн. Сьогодні ситуація змінилась: до Союзу вступають країни порівняльно бідні , і витрати на вирівнювання європростору стають все більше обтяжливими. Тому досягнення єростандартів – наша внутрішня проблема. Долаючи таку сходинку на шляху до євросоюзу, як СОТ, і маючи на увазі масштабність і універсальність цієї проблеми, відстоюючи національні інтереси, представники нашої держави в ході переговорного процесу пропонують запровадити для окремих груп товарів адаптаційний період. Це означає, що окремим галузям України надається можливість поступово протягом 2 – 5 років запровадити тарифне регулювання відповідно до вимог СОТ. За цей час українські товари можуть стати конкурентоспроможними на світових ринках.

Література

1. Струніна В. Іноземні інвестиції у контексті співробітництва України з міжнароднии фінансовими організаціями // Економіка України. - 2002.- № 4. - С. 23.

2. Колосова В.П. Кредитування економіки України міжнародними фінансовими інститутами // Фінанси України. – 2000. - № 3. - - С. 29.

3. Ковбасюк Ю. Участь Європейського банку реконструкції і розвитку в реформуванні економіки України // Економіка України. – 2002.- № 4 -С. 19.

4. Петрушенко М. Курс – оптимізація стосунків з інвесторами // Урядовий кур'єр.- 2000.- 24.03. -С.2.

5. Самсоненко Л. Домоклів меч боргу держави // Урядовий кур'єр. – 2002.- № 197.– С. 7.

6. Табаченко О. Кредиторам потрібні гарантії // Урядовий кур'єр. - № 197. – С.5.

7. Кораблин С. Асимметрия // Зеркало недели. 2002. - № 42. – С. 1, 7.

8. Кредити в АПК – що в пісок (прес – служба Рахункової палати) // Урядовий кур'єр. –2002. - № 203 .- С. 7.